

MIRTSE ZSUZSA
A madaras király

A kis tó melletti lápvilágban, ahol a föld és a víz öszeér, élt egy vénséges vén öregember. Öregebb volt az ükapám ükapjánál is. Arca, mint a kiszáradt föld, töredezett volt, piszkos és hallgatag – csak a gyerekek meg a bolondok keresték a társaságát. Ők látogatták meg napról napra, hol ezt, hol azt hozva ajándékba. Az öreg hálásan megköszönte az ajándékokat, kiült velük a partra, és ha a gyerekek hosszasan kérlelték őt, amíg az esések tartottak, mesélt nekik. Mesélt különös, éjszakai lényekről, akik a lápot lakják, s nappal nem merészkednek elő, még az orrukat sem dugják ki. Mesélt tündérekéről, akikkel valaha igen jó barátságban volt, de amióta itt, a lápi világban él, ők is messziről elkerülték őt. És mesélt, gyakran mesélt egy királyról, akit nagyon szerethetett. A legszebb mesét, amelyet hallottam tőle, titokban becsomagoltam nádba-fübe, betettem a kosaramba, és elhoztam nektek.

Élt valahol, valaha egy király. Nem emlékszem már arra, hogy merre volt a birodalma, de igen nagy hatalma lehetett, úgy tartják róla. Hogy jó király volt-e, ki tudja? Sokan bizonyára úgy emlékeznek rá, hogy csakis jó király lehetett, mert barátságos volt az alattvalóival, igyekezett igazságot tenni közöttük, ha szükségük volt rá. És bizony, gyakran volt rá szükségük, mert az emberek sokszor nem tudják, mi a helyes, mi a jó.

Mégsem lehetett azonban igazán jó király ez a király, mert legfőképpen és mindenekelőtt a saját hatalmával törődött. Nagy király akart lenni, a földkerekség legnagyobb királya. Állandóan várakat, palotákat építtetett, egyre nagyobbakat és magasabbakat, fel az égbe, amelyek majd elviszik hírnevét az ég madarainak is. A legmagasabb várkastélyban ő maga lakott. Hőstetteit írkok serege örökítette meg, mert azt akarta, hogy minden lépésének nyoma maradjon. Nagyokat álmodott, mégis rosszkedvűen ébredt azokon a napokon, amikor nem süttött be szobájába a Nap. Valami hiányzott az életéből, hiába volt meg látszólag mindene.

Nem szerette az őszi időt, mert a borús égtől, a fákra lógó esőcseppektől mindig elromlott a kedve. Időnként komor dolgokat is álmodott – ilyenkor sze-

génynek látta magát, rongyos ruhában, sártól ragadó kézzel, ahogy mindenét elveszítve bujkált az emberek elől. Amikor felébredt, nyirkos volt a feje alatt a párna. Igyekezett ezekre az álmaira soha nem gondolni. Igyekezett felhalmozni maga köré mindent, amiről csak kellemes dolgok jutnak az eszébe. Kerülte a sötétet, nem akart észrevenni semmi olyat, ami beárnyékolhatná felhőtlen napjait. A könyvtárak tele voltak a róla szóló könyvekkel, a palotái falán pedig a róla készült festmények lógtak, vagy azok, amelyeket neki készítettek a mesterek, hódolatuk jeléül.

Nagy király vagyok, mindennél és mindenkinél nagyobb! – gondolta elégedetten reggelenként, amikor kinézett az ablakán. A kertjében a virágok engedelmesen bólogtak.

– Mi hiányzik nekem mégis? – töprengett a király, amikor borúsán ébredt, de nem tudta megfejtetni rosszkedve okát. – Vidám akarok lenni, mindig! Reggeltől estig! Estétől reggelig! – kiabálta, de minél jobban kiabálta, annál kevésbé teljesült a vágya.

Nem túrt meg maga körül semmilyen engedetlenséget, lázadást. Udvarából száműzte azokat, akiknek egyetlen rossz szava is volt ellene, s mert meg volt győződve arról, hogy ő minden gondolatát a Naptól kapja, sosem tépelődött azon, hogy vajon helyesek-e ezek a gondolatok. Nyilván helyesek, hiszen ő gondolta ki őket, valamennyiüket. Nem tudta megunni soha saját magát. A folyosók falát hatalmas, díszes tükrök ékítették, hogy amikor a király végigvonul a termein, teljes pompájában mutassák délceg természetét, büszke járását, senkihez sem hasonlítható vonásait.

Egy nap a hálószobájában ücsörgött éppen, ölében egy bőrkötéses, rézcsatos könyvvel, amelyből világhírű tetteit olvasgatta, amikor az ablak függőnye megrezzent. Odakapta a fejét, mert úgy emlékezett, senki nem kért engedélyt tőle, hogy a függőnyét rezegtesse olvasás közben, de nem látott ott emberfiát: csak egy apró madárka ugrándozott az ablak párkányán. Piros volt a csőre, sárga a lába, pici, kerek gombszemével kíváncsian bámult be az ablakon.

– Neked meg ki engedte meg, hogy itt ugrabugrálj? Zavarsz az olvasásban! Hess innen, hess! – csapott a madár felé, de a madárka, ahelyett, hogy elszállt volna, berepült a szobába.

– Mit akarsz tőlem? Nem jelentkeztél be hozzám, nekem pedig ma nincs is fogadónapom! – mordult rá a király, mert megint rosszkedvű reggele volt. – Halod? Menj az utadra, és hagyj engem pihenni!

– Nem úgy van az! – csicseregte a madár. – Azt mondják rólad, te igazságos vagy és... és... és erős! Akkor segíts nekem!

– Ugyan már, hogyan segíthetnék rajtad? Talán helyetted csipegessem a magokat?

– Változtass vissza királylánnyá! De végleg! – csipogta a madár elszántan.

– Ej, bolondját járatod velem – dűnnyögte haragosan király, de azért összecsucpta az olvasnivalót.

A madárka a térdére szállt, és fejét felemelve ránézett.

– Nézz csak a szemembe! Ilyen egy madárszem? És észre sem veszed, hogy beszélni is tudok?

A király ezen eltűnődött, hiszen csakugyan, a madárka emberi szavakat csiripelt, és ami a legkülönösebb volt benne: nem pusztán szeme volt, hanem tekintete.

– Ha akarom, meg tudom ám mutatni magam neked napokra, percekre – de úgy maradni nem tudok. Mindig vissza kell változnom madárrá, és repülnöm kell! Pedig én már szeretnék valahol megtelepedni, otthont lelni, nem mindig csak ugránozni egyik ágról a másikra. Segítesz nekem?

– Ki hiszi mindezt el? – kérdezte a király, de amire hármat számolhatott volna, a madár átbucskázott a fején, s az ölében egy kedvesen csicsergő leány ült, szélfűtta, piros hajjal, sárga szoknyában.

No, ilyet sem látott még a király! Ej, de ott tartotta volna a térdén az idők végezetéig a lányt, ha viszont igaz, amit mond, akkor bármikor visszaváltozhat madárrá, és végleg kirepül az ablakán. Meg aztán kinek kell egy ilyen két életet élő lány? Ám az olyan kétségbeesetten nézett rá, hogy megsajnálta.

– És mit kell tennem ahhoz, hogy így maradj nekem? – kérdezte a király óvatosan, mert egyáltalán nem volt biztos abban, hogy örülne annak, ha az életébe egyszer csak beköltözne a lány.

– Először is tudnom kellene, hogy te vagy-e az, aki kivárázolhat a tollaim közül... Azt mondják, az egyik kezeddél adsz, de a másikkal elveszed. Azt is mondják, hogy örömet szerzel és bánatot okozol ugyanazzal a szívvel. Ha így van, tovább kell repülnöm, mert akkor nem te vagy az, akit keresek.

– Ki mondta ezeket neked?

– Ez teljességgel nem fontos! – emelte fel mutatóujját a madárból lett lány. – Inkább arra válaszolj, hogy örülnél-e annak, ha itt maradnék neked?

– Hogyan is válaszolhatnék erre a kérdésedre úgy, hogy te is örülj? Túl gyorsan repültél be az ablako-

mon. Nem voltam felkészülve rád. Örülök, hogy itt vagy, gyere holnap is, de hogy helyet csináljak neked az életemben hirtelen, azt talán mégsem várhatod. Meg aztán: hogyan bízzam meg benned? Jöttél, itt vagy, és mindent akarsz. És ha mindenem odaadom neked, ki tudja, nem repülsz-e vele tovább?

– Én sem tudtam, hogy ki lakik az ablak mögött, nem tudtam, hogy ki lakik a toronyban, mégis erre az ablakra szálltam.

– Jó, tegyük egy próbát! – mondta aztán a király. – Gyere el hozzám három éven keresztül minden áldott nap. Ha letelt a három év, visszaváltoztatlak emberlánnyá, bármilyen áron is. Ismerem a legnagyobb varázslót, jóban vagyok az összes tündérrel, három év alatt kitaláljuk, hogyan tudnánk segíteni neked.

– Nem, nem, az én átkomon sem varázsló, sem tündér nem segíthet. Csak az, aki képes feláldozni értem azt, ami neki a legfontosabb volt. De hogy mi az, azt még nem mondhatom el. Csak három év múlva.

– Rendben, tegyük egy próbát – mondta a király, s közben azon tűnődött, hogy vajon hány láda aranyba, hány marok gyémántba fog mindez kerülni neki.

A madárka jött hóban, szélben, napsütésben. Megállt az ablakpárkányon, csőrével megkopogtatta az üveget, mire a király kinyitotta az ablakot, és beengedte. A kismadár átbucskázott a fején, és minden nap egyre szebb lánnyá változott – legalábbis a király így látta. Ajándékot is hozott neki mindig a madárból lett lány, ami éppen az útjába akadt: dércsípte ágat, esőáztatta falevelet, bogyókat, terméseket. De a király nem tudta, mit kezdjen a sok haszontalan ajándékkal: nem voltak mérhetőek gyémántpalotáihoz, rubintos ládikáihoz, drága kelméihez.

Hamar eltelt az a három év.

– Nos, megváltasz rabságomból? – kérdezte a következő napon a lány.

– Mit kell tennem?

– Bontsd le a legmagasabb tornyot, amely beárnyékolja a birodalmadat. Bontsd le, mert eltakarja a Napot a szemed elől! Bontsd le, és amire az utolsó téglát elhordják, én is elveszítem a madárruhámat.

– Azt nem tehetem! – komorult el a király, mert azt érezte, hogy a torony mégiscsak fontosabb, mint néhány haszontalan falevél, dércsípte bogyó, fontosabb még a lánynál is, hiszen az a torony hozzá tartozott, és nem csak három éve. Sőt, időnként azt is gondolta, hogy valahol ő maga az a torony. – A legmagasabbat nem lehet! Kérj bármi mást! Akármit!

Persze... – gondolkozott el a király – el kellene döntened, hogy megéri-e végleg átváltoznod. Mert miért is zavar az, hogy nem lehetsz állandóan itt? Máshol is van világ. Most két életed van. Tiéd minden mező, az összes rét – és itt lehetsz ebben a szobában is velem, amikor éppen itthon vagyok. Ott is lehetsz, itt is lehetsz. Ha mellettem maradnál, az egyik életedet el kellene dobnod. Ezt igazán nem kívánhatom.

– Igazad van – nézett maga elé szomorúan a lány. Inge alól apró csomagot vett elő, és a király kezébe zárta. – Tudom, hogy amit eddig hoztam neked, az nem ér semmit a számodra. Nekem nincs másom, ez mindenem, de ezt is neked adom – mondta, és amire a király kibontotta az összegyűrt kendőbe tekert apró, fényes karikát, a lány akkor már tollruháját igazgatta magán, majd kirepült az ablakon.

A kendőben gyűrű volt, sárga aranyból, rozsdavörös kővel a közepén. A király értetlenül forgatta az ujjai között.

– Mit kezdjek veled? – mormogta maga elé. – Van nekem ennél külön! És sokkal több is, nagyobbak, súlyosabbak, fényesebbek!

De a madár akkor már messze járt.

– Várj csak, várj, madárka! Nem úgy van az! Miért nem jó neked ez így? Ezentúl is jöhetsz, minden nap! Ahogy eddig! – Ám a madárka elrepült. Várt egy napot, tíz napot, száz napot – hiába. Többé nem látta a különös lányt sem, piros hajával, széllal játszó, sárga szoknyában.

Az emberek csak azt látták, hogy a király áll az ablakban napokon keresztül, és nem csinál semmit. Egyre szomorúbban ébredt.

Akkor is megszerezlek – gondolta egyszer hirtelen mérgében –, hiszen a birodalmam minden teremtményének én vagyok az ura!

Ha madarat látott ugrálni kertjében, vagy séta közben a fák ágain, megcsillant a szeme.

– Állj meg, állj meg! – kiabált utánuk a madaras király, de a madárkák nem értették szavát, csak ugrottak ágról ágra.

Elfogatási parancsot adott ki, madarászai begyűjtötték birodalma összes piros csőrű, sárga lábú madarát, de egyik szemében sem látta meg a lányt.

Azt mondják, a király élete végére elszegényedett, nem maradt semmije. Aranyhaja kiféheredett, palotáját, égig érő várát porig rombolták, nem volt ereje megvédeni egyiket sem. Nem érdekelték már a várak, paloták, csak járta az erdőket, nádasokat, és kereste azt az egy szem madarat, aki annak idején az ablakra szállt.

Aztán egy nap végleg eltűnt a király, de a nádas mellett, a tó partján, a víztükör fölé hajolva sárga üstökű szomorúfűz nőtt ki a földből. Úgy tartják az öregek, hogy a fában egy király lakott: teste a fa törzse, karjai a lehajló ágak. Azt is mesélik, hogy valamikor híres uralkodó lehetett, akiről úgy tartották, hogy a Naptól született, s haja aranykorona volt, amelynek fénye bevilágította az egész birodalmat. De azt is mondják, hogy önző volt ez a király: nem tudott megszeretni igazán senkit, csak a kinceit kuporgatta, csak saját magának élt. Úgy tartják, büntetésből magába kellett szívnia az összes szomorúságot, ami az emberekben lakik. Aki arra jár, és kezét a törzsére tapasztja, boldogan futhat tovább. A sárga üstökű szomorúfűz pedig még szomorúbban lógatja karjait a víz fölé – de a tükörről nem néz senki vissza rá.

A vízi ember, amikor befejezte a meséjét, maga elé nézett. Nem volt már körülötte senki, csak én hallgattam őt. Ott kuporogtam a parti homokban, néztem a vadkacsákat, ahogy úszni tanítják fiaikat, és nem volt kedvem megszólalni. Az öreg egy nádvevőt babrált ráncos ujjával. Sosem néztem még ilyen közelről a kezét. Csupa sár volt, bőre töredezett, mint a kiszáradt föld. Apró csónakot hajtogatott nádlevélből, kis pálcikából árbocot, levélből vitorlát tűzött rá.

– Gyere, engedjük útjára – mondta, és odahajoltunk a tó tükre fölé. A kis csónakot óvatosan a vízre eresztettük, de csak én láttam, hogy amikor a vízben az öreg kézről leolvadt a sár, a Nap megcsillant gyűrűje rozsdavörös kövén.